

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	25 cèntims.
Número endarrerit	40 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

La Cultura, pàg. 354. - Una locució popular, pàg. 356. - ¿Per què...?, pàg. 356. - De les bones menges i les bones bevendes, pàg. 357. - Contes vells..., forjats de nou, pàg. 361. - Endevinalles, pàg. 364. - La Prehistòria i el Folklore, o els Monuments Megalítics del Vallès, pàg. 365. - Una paraula catalana que forma part del lèxic internacional, pàg. 366. - Sant Pere de Ribes, pàg. 367. - Cançons populars, pàgina 368. - Catalans notables, pàg. 369. - Les muntanyes de Catalunya, pàg. 372. - Nota històrica, pàg. 378. - Antologia poètica, pàg. 379. - Una mica d'humor històric, pàg. 380. - La Sardana, pàgina 381. - Aforismes i proverbis, pàg. 382. - Folklore aforístic, pàg. 383. - Nota històrica, pàg. 384.

LA HISTORIA

DEL NOBLE, Y ESFORSAT CAVA-
ller Pierres de Provença, y de la gentil
Magalona, filla del Rey de Nàpols, y de
las fortunas, y treballs que passàren
en la sua molt enamorada
vida.

TRADUHIDA DE LLENGVA CASTELLA-
na en la nostra Catalana, per lo discret,
y bonrat Honorat Comalada.

EN OLOT:

Per JOSEPH ROVIRA Estamper, i
Llibreter.

L a C u l t u r a

OLOT es troba en situació tal que poc ha d'en-
vejar — si tant és que ha d'envejar alguna
cosa — a d'altres ciutats i viles quant a cultura. Però
el més bo d'ella és que aquesta cultura no és una
cosa del dia, com una floració esporàdica, sinó que
representa un ritme secular.

Ah! és que la veritable cultura, aquella cultura que
no és sols un rampell, sinó que vol dir un ambient,
un sentit de vida, aquesta cultura ha de poar les
aigües pregones, ço és, ha d'arrelar en la terra dels
segles. Unicament després d'un procés llarg d'anys
i anys, s'arriba a l'adquisició d'aquest tresor, que no
és un privilegi d'alguns, que és patrimoni de tots, de
la collectivitat.

Avui dia, Olot gaudeix d'un exponent cultural
enveuable: és culte el poble d'Olot i notables figures

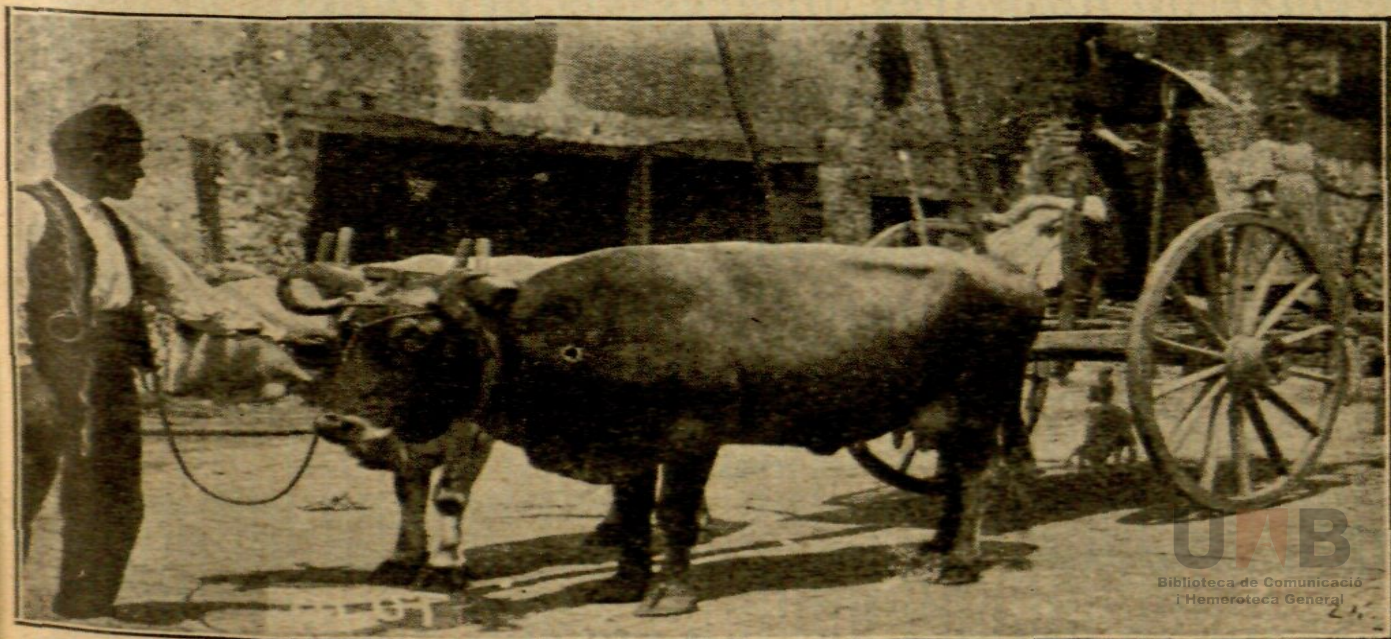
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

olotines avui emergeixen en el camp de la cultura pàtria, en diversos rams, heralds d'aquest mateix poble. Com ahir eren bella munió els esperits asse-nyalats. Com abans d'ahir foren d'altres qui deixaren l'estela lluminosa que posa en relleu la història d'un país.

Vegeu el gravat que ací oferim, mostra del que diem, pulcra edició d'un llibre, la qual hom calcula que degué ésser feta per allà als últims del segle xvii (tal vegada l'any 1700), i que diu ben clar com en aquelles reculades époques figurava el nostre Olot, amb el ben entès que no és sols aquesta l'edició d'aital llibre, sinó que pels mateixos volts es degué publicar una altra edició (que tenim a la vista), feta pel mateix «Joseph Rovira»

Com digué Horaci: *fortes creantur fortibus*; o com diu En Costa i Llobera: *els forts vénen dels forts*. Cal treballar, doncs, inlassablement per no perdre el contacte amb els avantpassats, per conservar i acréixer el patrimoni que ens llegaren, per ésser dignes dels qui foren ans de nosaltres, dels quals hem rebut la sang, l'esperit i un nom, que hem de voler gloriós entre els més gloriosos.

JORDI TORRER.

La carreta típica.

«Ni pedra rodona, ni gent de Girona»

AQUEST adagi és un dels més antics referents a Girona (de segur no inventat per cap dels nostres ascendents), avui completament ja fora d'ús i relegat a la història. La posa en la seva obra: «Historia Crítica de la Literatura Española», Josep Amador de los Ríos, entre els refranys expressats en els primitius metres de la nostra poesia vulgar, des dels versos de disset als de vuit síl·labes.

Pertany al llarg catàleg de les qualificacions depressives que es deien mútuament certes poblacions rivals o èmules. Quin va ésser l'origen del dur i picant vers que el constitueix, no és tan fàcil d'adquirir-lo, com endevinar el valor ideològic de la comparació que estableix. La pedra rodona o esfèrica, a l'igual que la bola, pot expressar metafòricament la lleugeresa o inconstància de caràcter, poca formalitat o fixesa en el tracte d'aquests habitants, etc., si no alludeix a altres pitjors condicions.

Quin grau de veritat o fonament pot tenir el càustic adagi que tan apicarada ens regalà la musa popular, descobrint contra Girona una enemiga tan profunda en aquells llunyans temps, no devem apreciar-ho nosaltres, interessats per esperit de localitat, per bé que posats en el neutral i desapassionat terreny del crític; mes, a prendre seriosament tan denigrant i greu declaració, alguns antecedents podríem invocar per desmentir-la i deixar ben provada la fermesa i constància del nostre poble en els actes de la seva vida pública i privada, en totes les èpoques.

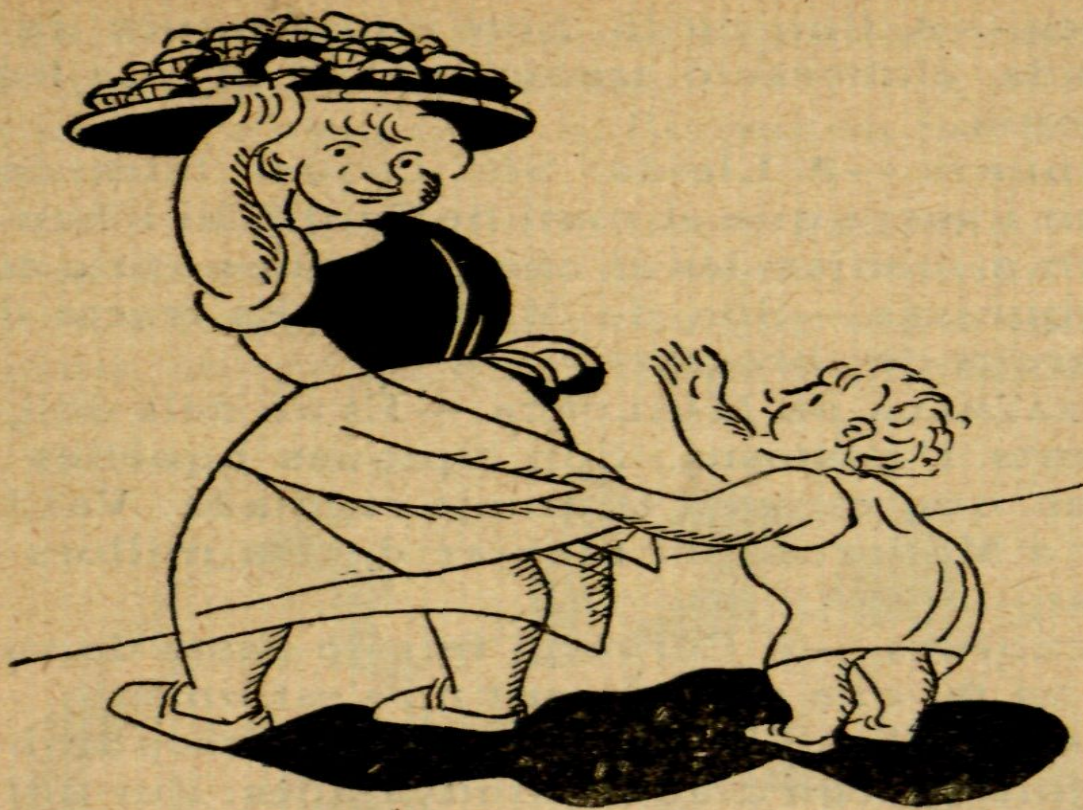
ENRIC CLAUDI GIRBAL.

¿Per què

el gos va darrera del seu amo?

Perquè el seu amo li va al davant.

DE LES BONES MENGES I LES BONES BEVENDES

(Continuació)

COQUES.—N'hi ha de moltes maneres i llocs. Com, per exemple, les de Berga, les de Cervera, Espluga de Francolí, Montblanc, Lleida. A Mallorca hi ha les «bamba», com una mena de pa de pessic; les anomenades amb sucre, en merada, amb lloms, amb pebre, amb peix, amb robissons (llardons, amb julivert), amb formatge, amb albercocs, amb «xixarons» (semblant als llardons). A Menorca n'hi ha d'anomenades «Cambes, caldes dolces, brossats de congret, moniato, patata, oli, sucre i peix fresc».

Hi ha les de Valls i de Vilafranca del Penedès. Les del forn de Sant Joan són molt gustoses; n'envien a Barcelona i arreu d'Espanya. A Reus en fan amb porc, llom, sobressada, cansalada, pebre, albercoc, albergínia, pomes, cireres, formatge, brossat, esclata sang, peix de toca costa, tapades, amb oli i sal i anissat... «coques, coques de Reus!...»

BUFATS.—Són cosa del Vendrell, una mena de bunyols fets de farina, sucre i ametlla.

Cocs.—A Puigcerdà. Són unes coques de forma allargada, elaboració tradicional de la casa Romà de la Baronia.

REDERTS.—A Lleida. Són coques fetes de pasta amb ou i sucre que el matí de Sant Blai s'han beneït i surten a menjar-les al camp, segons antic costum.

DUQUESSES.—Són de Mallorca. Es tracta de pastells farcits de «brossat».

ENSAÏMADA DE MALLORCA.—És un dels dolços més succulents i gustosos. Són típiques aquelles capses rodones, que estogen la menja regalada. Val la pena d'anar a Mallorca, per menjar de les millors ensaïmades.

ESCLOPETS.—A Cervera, fets de pasta de sucre; la moda ha fet que actualment no s'estilin.

FLAONES.—A l'Empordà. Són pastissos amb crema que es mengen en diades assenyalades; llur antiguitat es remonta més enllà de l'any 1284; també tenen el nom de «Fih'ons».

GALETES.—A Catalunya hom fa una varietat de galetes que enamora. Hi ha les Vinyes, les de La Creu, les Birba...

MIGETES DE CERVERA.—Són panellets de pasta d'ou posats dins una altra pasta feta de sucre blanc. Les comares o padrines en fan present a llurs fillols en la diada de Tots Sants.

PA DE PESSIC.—El de Vic té una anomenada general.

QUARTOS.—A Mallorca. Són una mena de panets quadrats semblant al pa de pessic.

TORTADES.—A Banyoles; semblant al pa de pessic.

XOCOLATA... menja d'àngels.

RAVIOLS.—A Mallorca. Pastissos amb confitura de cabell d'àngel o crema.

SOSPIROS.—A Manacor (Mallorca), és una varietat de galeta.

FORMATGE DE MAÓ.—És exquisidíssim i de molta fama. Al segle xv ja n'enviaven a Itàlia. Consta per Campmany, que al segle xvi n'enviaven a Barcelona.

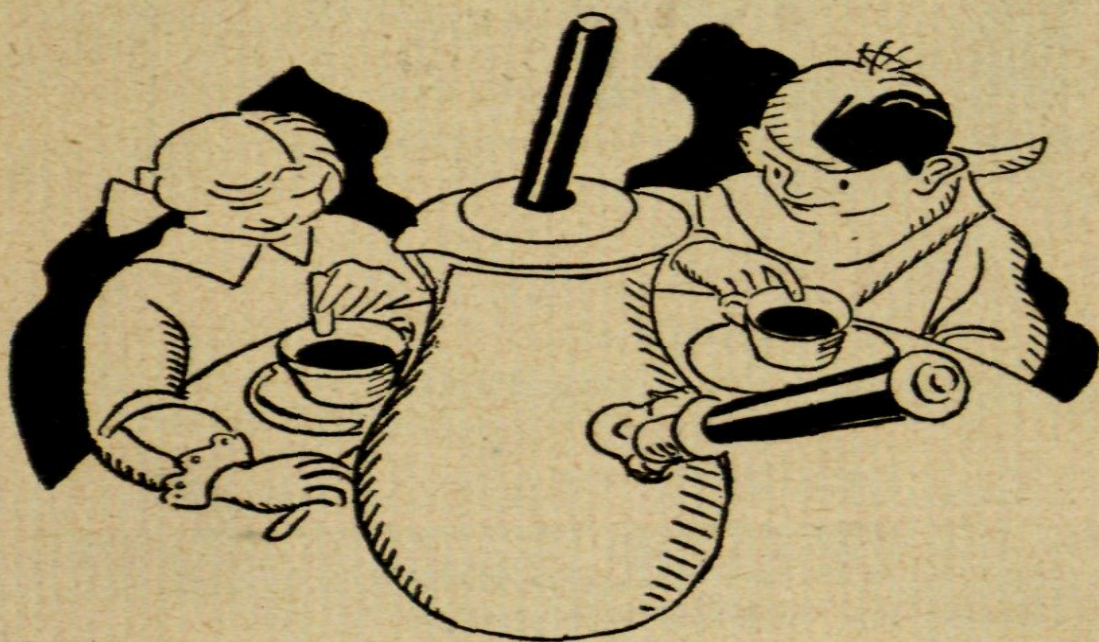
AVELLANES.—Al Camp de Tarragona n'és el centre principal del món. I els entesos diuen que les classes millors surten d'allí.

PANELLETS.—Qui no coneix aquesta lllaminadura

típica de Tots Sants? N'hi ha de moltes menes: de cafè, de pinyons, de fruita, etc.

FORMATGE D'OVELLA.—A Bellver en fan d'exquissits, també.

MATONS.—Menja eminentment catalana. Els de Pedralbes tingueren molta de fama. També els de Casa En Culleretes. Les pageses que van a vendre, a Montserrat, en porten una variant molt gustosa.

MEL.—Per terres de Lleida, sobretot, es treu una mel superior.

MENJAR BLANC.—Una mena de farinetes, de composició semblant al mató. A Tarragona i a Reus en fan.

RECUITS.—A Bescanó (Girona), Breda i La Bisbal. Preparat de llet fet en una olleta dita «ull de bou».

TORRONS.—Entre nosaltres, no hi ha dubte, el rei és el torró d'Agramunt. Com diu l'Ubach i Vinyeta:

A Agramunt tot l'any
fan torrons les noies,
torrons d'Agramunt,
menjar de la Glòria,
no hi ha res tan fi
ni dolçor més bona.
De la flor del Camp
l'avellana hi posen;

és de Rialp la mel,
romanina tota;
mes, aquell torrat,
que els ulls enamora
aquell no-sé-què,
que enlloc més no es troba,
són bé d'Agramunt,
de mà de les noies,
la mà que els cobreix
de neula, que els toca,
que els pesa, que els ven,
que els lliga, que els dóna.

SANT JORDI.—Heus ací el nom d'un pastell molt rebò, que trobareu a Casa l'Esteve Riera. El saben treure a la perfecció.

TEULES.—A Santa Coloma de Farnés, en fan moltes. N'exporten a tot arreu. Són molt gustoses.

ARROP.—Al Vallès i altres comarques preparen aquest vi bullit amb fruites o verdures.

MUSTILLO.—Al Vallès. Vi bullit amb anous.

TORTELLS.—Diuen que és un dolç eminentment català, i molt barceloní... N'és diada especial, la de Sant Antoni Abat.

(Acabarà).

Coses d'enamorats

MATÍ de diumenge, de començaments de maig... Matí flairós, assolellat, ple d'alegria, sadollat de joia i portador d'íntimes confidències pels enamorats... Matí primaverat que tens per dosser un firmament clar, serè, verge de boirines i de núvols: benvingut siguis!

El nostre conte, doncs, comença en un d'aquests bells matins dels quals hem fet el petit elogi. I precisament en el moment que les cinc batallades horàries davallen del vell rellotge per anar a raure, endutes per l'airet suau, a les oïdes de la Margueridó, fadrina encara i pubilla d'un dels més grans casals de l'encontrada, i d'en Lau, pastor eixerit i cor franc encarregat de les ramades del mateix casal.

Quan encara el ressò de les tres primeres batallades no s'havia perdut, el forrellat d'una grossa porta a l'obrir-se es deixà sentir clarament. Instantàniament, després, la porta en qüestió s'obrí per deixar pas a una formosa donzelleta, bruna de cara i de figura escaient que, cofada amb una grossa paiola, es dirigeix a poblat.

Va tota sola. Camina amb pas seguit, acompanyat .. A estones, però, es gira. No veu ningú que la segueixi. Això la contraria vivament. El cant joiós de l'ocellada sembla voler aconsolar-la, però ella no en fa cas. Torna a mirar enrera i altra volta no veu ningú. Una ganyota s'ha dibuixat, tot de sobte, en son rostre. L'absència d'aquell que sempre l'acompanyava la fa posar neguitosa, ansiosa, nerviosa... Trenta mil pensaments, per cert no gaire falaguers, emboiren el seu cervell d'enamorada amant i fidel.

—Si estarà malalt, si s'haurà adormit, potser ja li sóc indiferent...

Lliurada als seus pensaments, completament absent a tot el que passa entorn seu, cavilant a més no poder, va fent via per aquell caminet que con-

dueix al poblet proper on, com cada festa, hi ha mercat.

De sobte, una petita remor ha tingut la virtut de fer-la deturar. I pel cantó oposat a aquell per on ha sentit el soroll, en Lau, el seu enamorat, aquell mateix que sempre l'acompanya i que és causa de tants pensaments forjats inútilment, amb cara riallera i satisfeta li fa ofrena d'un bon pomell de roses.

—Per tu, Margaridoia, són per tu aquestes roses... Les he collit prop del molí. N'hi havien tantes i el meu desig de fer-te'n un bon pomell, era tan gran, que d'un xic més no et trobo i faig tard, que és per això que he tardat tant a venir-te trobar... Posa-te'n una damunt teu... Vols que te la posi jo?...

—I ara, descaradot, encara ho faries...—l'amonestà ella, tota riallera.

Es contempla el pom de roses detingudament, una i altra vegada. Tanmateix no sap pas quina escollir.

—Quina vols que em posi, Lau?... Aquesta que encara regalima de rosada?

—Justa, la mateixa!,—exclama ell, content de què ella li hagi encertat el gust. Després afegeix, mentre ella s'apunta amb una agulla la rosa damunt el pit:

—A la rosa amor s'hi posa, Margarida...

Ella li endreça una mirada que parla més que les paraules. Com que les mirades dels bons enamorats és el llenguatge de llurs cors...

—No, dona, no, aquí al davant, no... Que no ho saps, Margaridoia? Flor al davant, busca galant...

—Tens raó, noi, tens raó... Que *tonta* he estat!

Ella, sabent-li greu l'acció comesa, es col·loca la rosa que s'havia posat damunt el pit, a la cintura i al costat.

—Així m'agrades, Margaridoia!

—...flor al costat, ja el tinc buscat. Veritat que sí, Lau?

—Jo així m'ho penso. A no ésser que t'hagis agradat d'algun patge del castell, crec que sóc jo el preferit, l'escollit—diu l'enamorat minyo, tot rialler i bromejant alegrament.

—Això, ni en broma vull que ho diguis, sents,

Lau? El castell i tots'els que l'habiten, des del príncep al darrer patge, em són indiferents. Et vull a tu i a ningú més...—exclama ella tota amorosa.

—Vols dir, Margaridoia, que si un dia, com tants d'altres, mentre sóc a ciutat a complir encàrrecs pel teu pare, vingues a trobar-te el mateix Jordi de Rostals, príncep hereu del nostre reialme, i et demanés el teu cor, t'oferís el seu amor, no li concediries, no li acceptaries...?—preguntà el minyó mirant-se-la fit a fit.

—Mai, Lau, mai... Quan s'estima de veres, el cor no sap mentir. Jo et seré sempre fidel... La meva amor és teva, mai no podrà ésser d'un altre. La meva estimació, el meu afecte envers tu, són tan purs com aquesta rosa que m'has fet posar al damunt, com aquestes altres que formant pomell has volgut ofrenar-me...—i una llàgrima que brollà dels seus ulls vingué a ésser per ella el que és la rosada de les flors.

—Com em plau sentir-te, Margaridoia! Com m'agrada escoltar-te! Si sabessis el content que em fas quan em dius el que m'acabes de dir! Qui ho havia de dir que vindria dia que ens estimariem tant! Et recordes, Margaridó, l'instant aquell de la nostra coneixença? Fou un matí, tan bonic i assolellat com el d'avui... Tu anaves tota sola, caminant, amb passa seguida, per aquest mateix camí... He dit que anaves sola, i no és veritat. T'acompanyava *la beleta*, l'ovelleta predilecta del teu ramat... Com que llavors eres tu la pastorel·la de casa teva... Doncs bé, al tombar la recolzada, com aquell que vol anar a la farinera vella, un gossot de mala mena, un ca rabiós i famolenc, es presentà sobtadament davant teu, privant-te el pas. La seva actitud demostrava ben bé el que es proposava: abraonar-se damunt de *la beleta* per així fer minvar la seva fam. Tu, comprenent les males intencions de l'animal i apiadada del continu belar de l'ovelleta, vares posar-te a cridar amb totes les teves forces, demanant socors. La teva veu va arribar fins a mi, vaig fer-me càrrec del que succeïa, costant-me ben poc treure't fora de perill. Una pedra tirada hàbilment—mal m'està el dir-ho— amb la meva fona va fer el blanc desitjat, estimbant el ca... Tu em vas pagar el servei amb un somris ple

d'afectuositat que jo vaig agrair amb tota l'ànima. D'ençà del jorn aquell ens hem anat veient cada dia. A casa teva hi mancava un pastor jovencell i em digueres, obeint ordres paternals, si volia acceptar el càrrec. Ja ho crec que sí, *refúmara!* Esser vora teu, viure sota el mateix sostre, respirar els mateixos aires, com podia refusar-ho!

—Que n'ets de bo, Lau!

—I tu, que n'ets de bona i assenyada!

Com que mentre havien anat parlant no deixaren, ni per un sol moment, de fer via vers mercat, es trobaren gairebé al davant sense adonar-se'n.

Hi entraren ben cofois, tot donant-se les mans. L'amor més pur regnava en ells.

JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ.

ENDEVINALLES

Sense mullar-se molt ni poc
neix enmig d'aigua i de foc,
(és un foc que no fa fum)
i brama quan li fan llum.

(*El tro*).

No és cosa bona per beure,
tampoc cosa per menjar;
a molta gent alimenta
i estant groc, malalt no està.

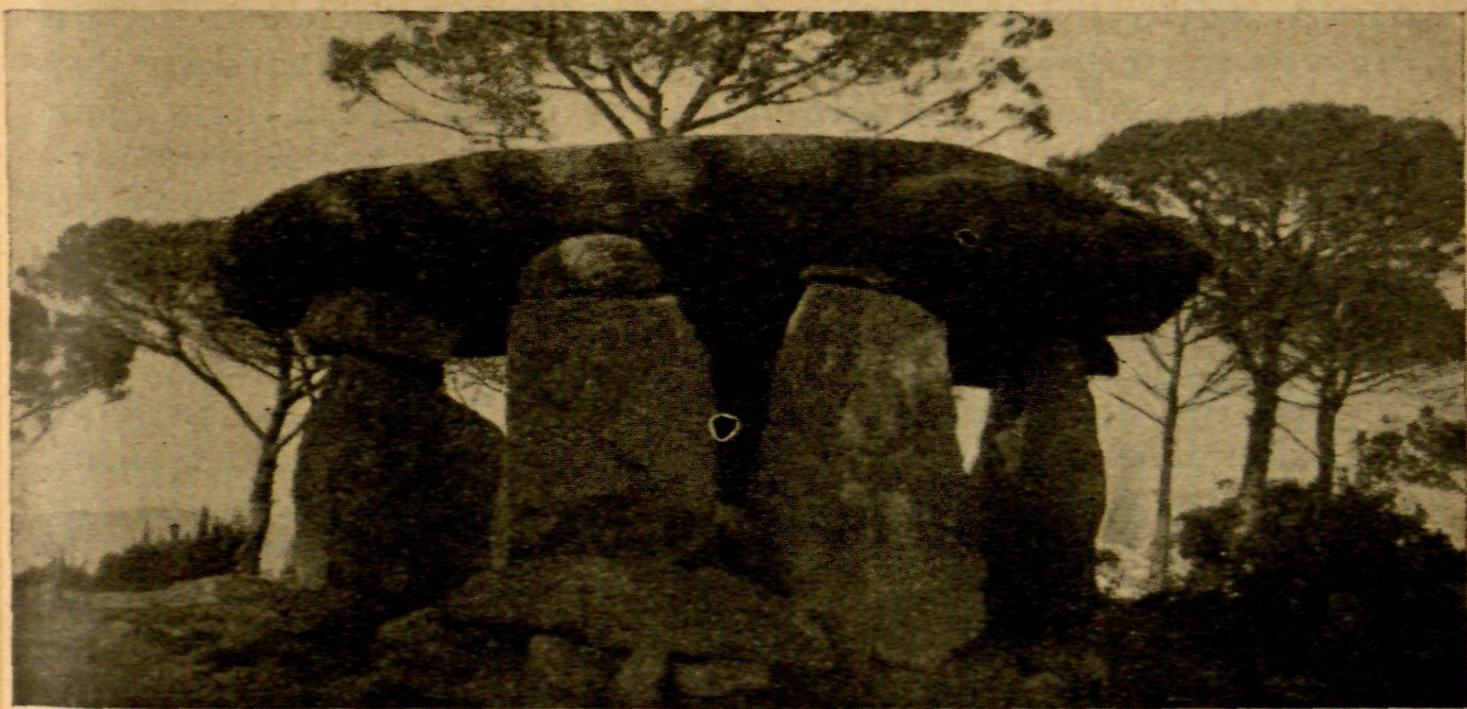
(*L'oli*).

Un senyor quan l'han purgat
i a taula està ben posat,
de tot pren, de tot fa sac
i està sempre sec i flac.

(*El plat*).

¿Quina flor té cortesia
amb la llum del sol del dia?

(*El girasol*).

La Prehistòria i el Folklore, o els Monuments Megalítics del Vallès

i VI

Pedra Gentil. - Vallgorguina.

PEDRA GENTIL, quin nom més bonic que hi posaren en aquest dolmen!; bé li escau, car és dels més importants de Catalunya.

Aquest monument, el trobem al cim d'un petit serradet tot voltat de boscúria, prop del Mas Pradell de la Serra, i a un quart de distància de l'església de Santa Eulàlia de Tapioles.

Són set les pedres que, separades unes de les altres, sostenen la llosa o plat de sobre; amida de direcció N. S. 3'02 metres, i direcció E. O. 2'60 metres; té 0'55 metres de gruix; l'alçada del monument varia entre 1 i 2 metres.

Per les supersticions d'altres temps, els habitants d'aquells indrets, ben convençuts encara, us diran

que per aquelles rodalies hi han moltes bruixes, i quan aquestes volen acordar malvestats, com la de fer venir pedregades, es reuneixen a «Pedra Gentil», després es posen a ballar a sobre de la gran llosa (per això diuen que és trencada de tant saltar-hi i ballar-hi), després s'alcen enlaire, desapareixent, i al cap de poca estona la tempestat sobrevé, ocasionant-els-hi grans perjudicis.

* * *

Altres monuments megalítics trobem a la comarca vallesana, però sense cap particularitat, com són el de Can Solà de la Roca, el de Can Nadal als turons de Cellecs; aquest fa poc, relativament, que ha estat descobert; i el que havia a Can Traidor de Gallechs (Mollet), el qual fou destruït i no existeix. A la serra de Sant Mateu hi ha un dolmen conegut per Roca d'en Toni; està a les planes de Can Boquet, llindant amb la Maresma, i en el terme municipal de Vilassar de Dalt.

FRANCESC GOSALBES I CASTAÑÉ.
(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

Una paraula catalana que forma part del lèxic internacional

La repetida successió de vagues obreres, ha posat de moda aquests darrers temps la paraula «esquirol». Tots sabem que un esquirol és aquell que saboteja les vagues, treballant en un ofici que no és el seu quan els obrers d'un ram determinat estan en lluita per les seves reivindicacions.

L'origen d'aquesta aplicació de la paraula «esquirol», la qual ha passat a formar part del lèxic sociològic internacional, no pot ésser més català.

En certa ocasió, els obrers de Vic es declararen en vaga i els de la població de L'Esquirol, per altre nom Santa Maria de Corcó, prop de la capital ausetana, es presentaren a aquella ciutat per a suplir els vaguistes.

Aquest és l'origen d'aquesta aplicació de la paraula «esquirol».

L. S. I.

Sant Pere de Ribes

SOTA el Montgròs, al bell mig d'una vall esplendent, s'hi alça, riallera, aquesta població, situada a 6 quilòmetres de Vilanova i La Geltrú, i a 4 de Sitges, quina estació de ferrocarril és la que té més prop, i a uns 50 metres d'altitud. Té servei d'autobús per anar a Sitges, Vilanova i Vilafranca. Celebra dues festes majors: l'una a 25 de gener, i l'altra a 29 de juny, festivitat de Sant Pere. Hi passa la carretera de tercer ordre d'Igualada a Sitges i té camins veïnals per anar a Vilanova i a Olivella.

Són agregats a Sant Pere de Ribes el vilaret de Puigmoltó, i els caserius de Sotarriba, Les Torres i Vilanoveta. Així reuneix aquest municipi més de 4.000 habitants.

Dalt d'un turó a la dreta de la riera de Ribes, s'alcen les runes del seu castell feudal, un dels més importants de la comarca. La població s'estengué a l'entorn del seu castell.

Cap el vessant del Montgròs hi ha l'ermita de Sant Pau, on s'hi celebren grans aplecs.

L'aigua per al servei de les fonts públiques de la població, té l'origen de la mina d'aigua potable de Can Quadras.

Aquest poble era de la jurisdicció senyorial del bisbe de Barcelona, i respecte al seu passat sols se'n sap que entre els anys 937 i 950, Wílarà, bisbe de Barcelona, va comprar i va fer adobar el castell de Ribes. Vivas, successor d'aquell, el 6 de maig de 990 va concedir franquícies als moradors d'aquest poble, reservant-se ell els delmes i primícies. L'any 1131, el bisbe Sant Oleguer va donar el dit castell en feu a Arnau de Ribes, i l'any 1333, n'Anfòs IV d'Aragó va concedir Carta-pobla als seus habitants.

MIQUEL FORTUNY.

Els nuvis pobres

Aquí dalt de la muntanya
n'hi ha hagut un casament
d'un jove i una minyona
que tots són del mateix temps.

*Ai adéu, cara formosa,
quin color de rosa tens;
a qui té color de rosa
mai li manquen pretendents.*

Jo me'n vaig per criada
i tu per mosso de peu.
Dels diners de la mesada
gran botiga plantarem,
de pinyons i d'avellanes
i també d'algun fideu.

Alegret

A - quí dalt de la mun ta - nya n'hi ha-
gut un ca - sa - ment d'un jo ve i u - na mi - nyo - na que tots
són del ma - teix temps. Ai a - deu ca - ra for - mo - sa quin co-
lor de ro - sa tens Al qui té co - lor de ro - sa mai li
man-quen pre-ten dents

CATALANS NOTABLES

Lluís Arnau Palomar

(1871-1899)

AQUEST excel·lent pianista i compositor és un dels artistes que més prometia i dels que, malgrat d'ésser la seva obra ben poc coneguda, mereix d'ocupar un lloc en la història de l'art català. Artista per naturalesa i dotat d'un temperament romàntic, produïa amb gran facilitat tot el que la seva imaginació exaltada creava, però com que li fou arravatada la vida en plena joventut, potser quan més il·lusions hom es formava envers el seu art, pels èxits assolits, es veié privat de deixar en les seves composicions allò que sols en la pràctica i amb l'experiència per mitjà del temps poden portar a cap aquells als quals els és concedida una llarga estada en aquest món. Veiem, per tant, en l'obra d'aquest artista, ultra la seva inspiració fresca i espontània, infinitat d'esbossos i projectes artístics que el destí no li deixà portar a cap.

Aquest distingit artista nasqué el dia 3 de maig del 1871, a la nostra ciutat. Al cap de dos anys tingué la dissort de perdre el seu pare. Anys després la seva mare va maridar-se novament amb Joan Font, qui va exercir en el nostre biografiat una influència benefactora; li proporcionà estudis musicals amb els mestres més remarcables de la seva època, i no li regatejà pas cap dels elements necessaris per tal que el nostre artista assolís l'èxit a què el destí semblava que volia fer-lo mereixedor.

Com que ja des de molt nin demostrà afecte a la música, varen posar-lo a estudiar solfeig amb el mestre Anselm Barba i Barraco. Més tard va començar el piano amb el mestre Vallbé; als tretze anys amb Cosme Rivera, i després rebé lliçons del mestre Albèniz i Pujol.

L'any 1888, amb falaguer èxit, el veiem tocar al Cafè de l'Audiència, i també preparar, amb gran destresa, obres teatrals líriques i organitzar altres actes musicals en el popular Casino del Olimpo.

L'any 1890 va donar, a l'Hotel de Vendes, un important concert de composicions seves, al qual prestaren llur valuosa col·laboració els artistes lírics senyoreta Gayró i senyor Planas, la pulcra execució dels quals va contribuir en gran manera al seu bon èxit.

Les composicions del nostre biografiat, plenes totes elles d'inspiració, meresqueren l'unànime elogi de la concurrència que en gran nombre acudí a l'esmentat lloc per afalagar el jove artista que ja aleshores fruïa d'un nom ben envejable. Per altra part, la premsa local li dedicà entusiastes articles encoratjant-lo que persistís en els seus estudis de composició musical, la qual cosa el decidí a perfeccionar-se amb el mestre Pedrell, amb qui avançà molt considerablement.

L'Ajuntament de Barcelona en veure les aptituds artístiques del mestre Arnau acordà de subvencionar-lo, per tal que anés a París a perfeccionar-se en la seva carrera musical, però ell, a precís de la seva mare, i no volent-la contrariar, no acceptà l'amable oferiment de la nostra Corporació municipal.

També foren ben interessats els concerts que portà a terme a la Sala de la fàbrica de pianos Bernareggi, així com també al Casino dels Senyors, de Gràcia; tots ells contribuïren a augmentar el nom del nostre artista i a proporcionar-li un gran nombre de lliçons.

L'any 1885 publicà la seva bonica collecció de

Masurques, editades per la casa Quinzard. Aquesta és, sens dubte, l'obra més cabdal que ens ha deixat el mestre. Masurques totes elles inspirades i amb un estil pianista elegant. L'any següent, a prec dels seus amics, anà a París amb l'objecte d'adquirir un major nombre de coneixements musicals, però va residir-hi molt poc de temps, aproximadament un any; allí publicà dues composicions, l'una per a piano i l'altra per a cant i piano, les quals tingueren una afalagadora acollida.

Poc de temps després d'haver tornat a la nostra ciutat, va casar-se amb Elisabet Pons. En aquesta època es dedicà a l'ensenyament de piano i a la composició. Llavors ja comptava amb un gran nombre de deixebles que amb entusiasme seguien els consells del seu mestre. El destí, però, no deixà dur a terme tot allò que el nostre artista, amb el seu temperament genial, es forjava, ja que una cruel malaltia li arravatà la vida a la flor de la joventut, i en dos dies donà fi a l'existència d'aquest compositor (ocorregué el 16 de febrer de l'any 1899), i el privà de la satisfacció més gran que hagués tingut, que era la de poder conèixer el seu fill, el nostre bon amic i distingit advocat Lluís Arnau.

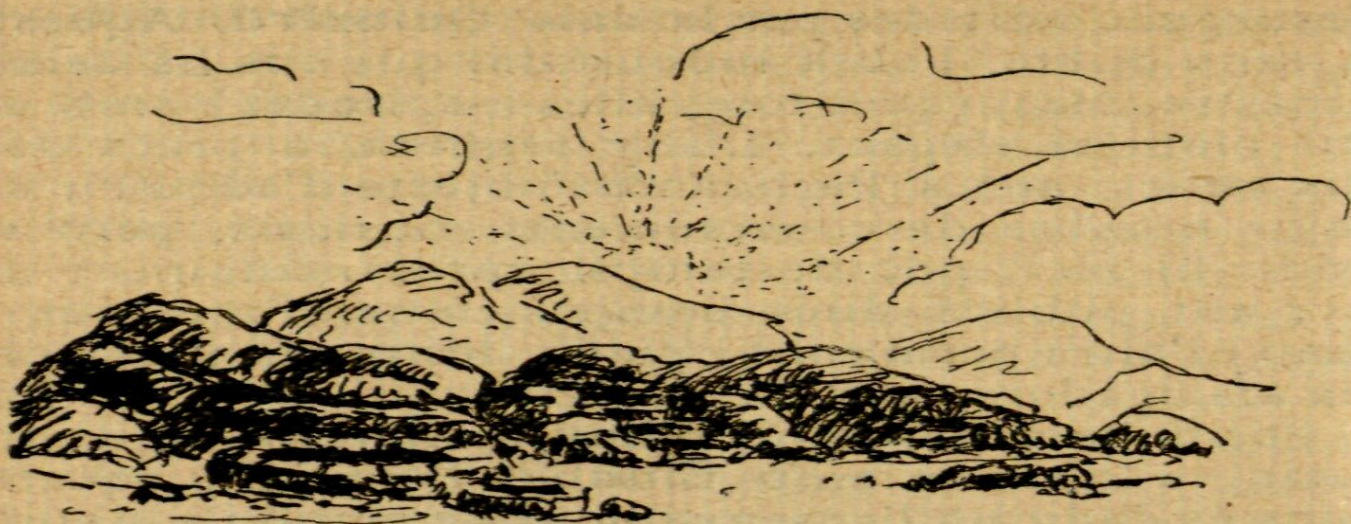
Molt ens plauria de poder donar una llista completa de les composicions de l'Arnau, però en la impossibilitat de portar-ho a terme, per tal com hevem dit en un principi, que són molts els projectes i les composicions inacabades, ens acontentem amb oferir una petita llista d'aquelles obres que ell havia fet executar i que ens ha estat fàcil de poder comprovar que eren ja dutes a terme definitivament.

Ultra les composicions citades, cal esmentar per a piano sol: *Sérénade*, *Idilio*, *Premiere valse*, *Marcha fúnebre*, *Barcarola*, *Aquelarre*, *Canto árabe*, *Marcha india*, *Imprompte*, *Melodia* i *Filomena*.

Cant i piano: *Sospiri d'amore*, *Povera mamma*, *Ultimo amor*, *Sospir d'amor*, *Bacciate e Morire*, *Più non vinami* (lletra de Bignotti), *Lontana*, *Addio*, *Perdoni Maria*, *Perdutta*, *Amore e naggio*, *Credo de amor*, *Amor de Patria*, *Golondrinas*, *Serenatas*, *Canto a la luna* i *Donna adorata*.

EZEQUIEL MARTÍN.

UNB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

Les muntanyes de Catalunya

XII

ULL DE TER

UNA sortida magnífica, sots el punt de vista excursionista, és l'itinerari que parteix de Ribes i passant pels congostos del Fresser ens porta a Ull de Ter.

Així, doncs, anem a veure-ho:

Sortim de Ribes, pels camins ja indicats en anteriors descripcions, fins arribar al molí de Queralps; des d'aquest lloc, seguim amunt, gaudint la nostra vista de paisatges deliciosos de prats i arbredes, que remarquen en els seus fons, els grops fantàstics i esquerps dels encrespats turons pirenenics veïns.

Passem pel pont de Dalló, on a l'altre costat s'hi troba la Hidràulica del Fresser, per on baixa amb grans conduccions l'aigua de la presa del Núria i del Fresser.

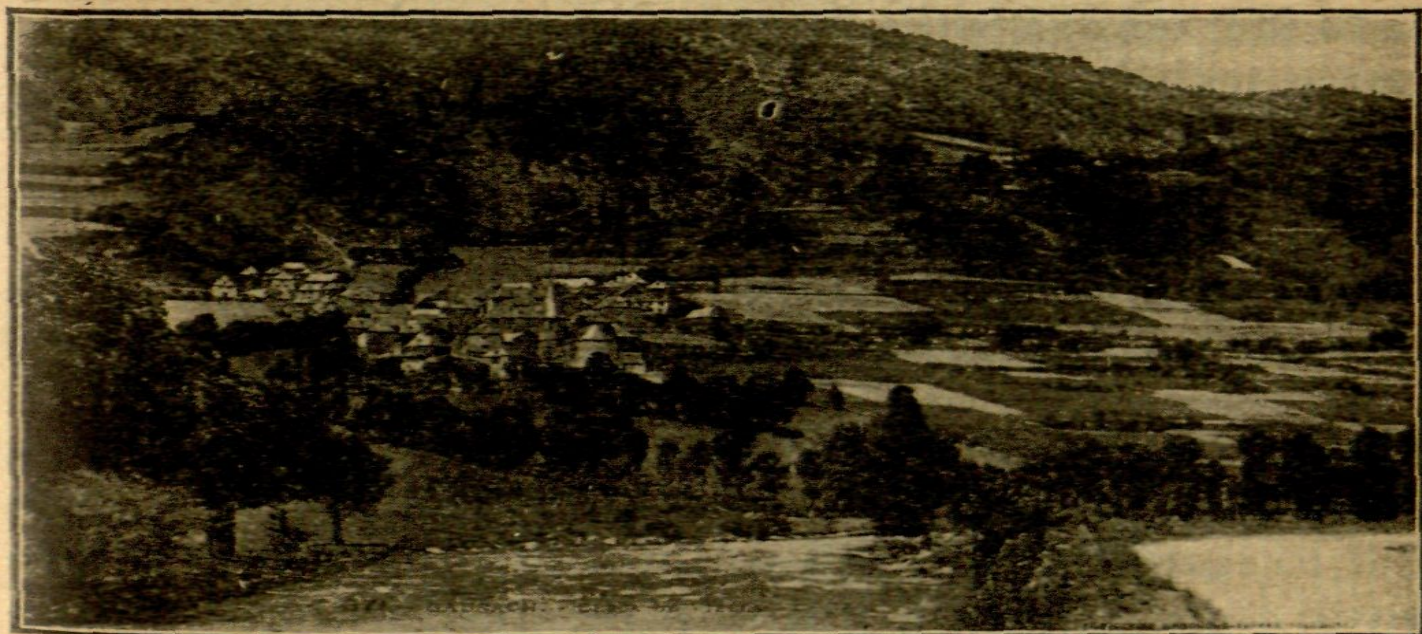
Per ésser una cosa de certa importància, direm algunes paraules de la Hidràulica.

Sots els vessants de Mitjorn dels Pirineus, sota mateix del Puig de Bastiments, neix el riu Fresser, que passant per Queralps, Batet i Ribes es desguassa al Ter, tocant a Ripoll. En tota la seva regió, exis-

teixen aprofitaments, hidroelèctrics de certa importància, quin grup, en conjunt, són coneguts pel nom genèric de «Grup Fresser».

Les centrals instal·lades en aquesta regió són set; utilitzen les aigües del riu i dels seus afluent; no tenen embassaments propis reguladors.

La central superior s'alimenta per mitjà de dos canals, un dels quals condueix les aigües captades

Típica població de vall pirenenca.

per una resclosa del mateix riu, i un altre per les aigües dels rius de Núria i de la Fontalba. Aquests dos canals s'uneixen a la mateixa cambra d'aigües, d'on arrenca la conducció forçada que porta l'aigua a la central, amb un desnivell de 240 metres.

A continuació es presenta el Salt de Dalló, que té 50 metres de desnivell, utilitzant l'aigua dels dos salts anteriors i del mateix Fresser, mitjantçant una resclosa col·locada en el mateix riu.

Segueix la central d'El Molí, amb un desnivell de 42'5 metres, i la de Rialps, amb un desnivell de 58 metres, la qual aprofita les aigües sobreres d'El Molí i del riu Serra.

També comprèn aquest grup, les centrals de carburs i filats, que s'alimenten del mateix canal, i

tenen un salt de 90 metres. El «Grup Fresser» forma una potència global de 11.910 CV.

Deixats, ja, aquests paratges, es passa pel Saltant del Grill; és, aquest, format per un revolt d'envergadura que es presenta en forma de cascada voluminosa, que es proveeix de les aigües sobreres de la presa del Fresser.

Es tan abundant el seu caudal, que la seva força és notable, tota ella com en forma molt festiva, voltada de tendra escuma, que destaca amb vivacitat entre les feréstegues gorgues fantàstiques que solament lluen quan el sol els bat de ple a ple, i encara el seu reflex és tan fosc de color, que impressiona plenament nostres sentits.

En conjunt, la visió silvestre, és tot un poema de les més belles llegendes.

I en sortir l'aigua d'aquest espai, corre més suau i tranquil·la per sobre les netes i polides pedres, fins anar a parar, tot mansoiament, als molsuts braços del Fresser. Aquí el camí es torna aspre; tot nostre entorn és pedra i per aixopluc una que altra estiva de pedres negres, tan aspres com tot el terreny; però a la poca estona, sortosament, el camí té un canvi tan sobtat que el nostre esperit es pregunta si és un somni, ja que ens trobem mig enfonsats. voltats d'espès bosc, tot ell d'un color fosc, però enmig de tanta foscor destaca amb cantarella alegre i monòtona el riu de les famoses gorgues del Fresser.

Es troba també en aquest lloc un bell caient d'aigües com si s'esbravés de sortir de dintre l'espessor del bosc. El camí segueix obrint-se entre clotades abruptes i curioses esllavissades de bosc que provenen de la recta pendent produïda pels arrossegaments de les neus i de les aigües que s'han endut avall l'arbreda i crosta de terra, produint les grans clapades que s'albiren.

Passem per Les Ribes; és aquest lloc tota una extensió de prats i conreus; en veure aquesta vall,

causa molta estranyesa, ja que es troba enmig de timbes colossals i recolzada entre els encrespats turons que, per treure el fruit que dóna la terra, hi ha molta dificultat en portar-lo, degut als dolents camins que es troben, i aquests no són accessibles a les bèsties de càrrega.

Bell caient d'aquests indrets.

Ens enlairem un xic, travessem el riu a 1.650 metres d'altitud, i hom ja albira l'engorjat.

Anem guanyant molt penosament la costa de les Manrades, a la mateixa entrada de les Gorges Altes, caminant per unes tarteres enormes i dolentes, clapejades de rocam. Al cim de la pujada, al Padró de Costa Rubí, a 2.100 metres d'altitud, tot són roques triturades. La vall està reclosa entre els esfereïdors estimballs del Balandran i els vessants aspres del Coll dels Homes.

Baixem un xic i ens trobem en el Planell de la Coma de Vaca, a l'entrada mateix de les Gorges.

Hermosa visió, la nostra; enmig de tanta aspror s'ajunten mansoiament el Fresser i el riuet de la Coma de Vaca, al nostre enfront la visió somniada; tots els alterosos turons pirenenics ja són nostres. Tenim sobre carena, el Pic de l'Infern, el Puig de Bastiments, el Gra de Fajol i la serra del Catllar, que tots sobrepassen els 2.000 metres.

Després entrem en una comarcada, riu amunt. La vall va fent-se més estreta, abrupta i rocallosa, i el riu es troba a les seves amples, salta més joganer entre el rocall que vol tancar-li el pas. En aquesta comarca s'hi veuen alguns isards. En el cim fruïm del grandíols aspecte general de la vall alta del Fresser.

També veiem el Montseny, Montserrat i el Tibidabo, tan petits a nostres peus, que ens impressiona notablement.

A l'altra part del riu, s'hi troba la Jaça del Recó, sota uns grans rocs, en la que s'hi acoblen els ramats, a l'estiuada, prop de les cabanyes dels pastors.

Gaudint sempre de vistes excel·lents, degut a l'alçada a què ens trobem, arribem al Coll de la Marrana. Es troba situat aquest coll entre les altes valls del Ter i del Fresser, a 2.500 metres d'altitud. Es troba en una depressió ampla i extensa que separa els dos pics imponents: el Puig de Bastiments i el Gra de Fajol.

En aquesta alta vall, que és al fons de son immens cercle estarterat, s'hi troben galanes pinoses, voltades de vegetació selvàtica, exuberant, tant com rica, enmig de la major destrossa del rocam.

Però, la vista li costa acostumar-se, en aquests paratges, els uns aterradors per sos engorjats, altres consolables per ses pinedes, i altres poètics per les seves situacions, notant-se en tots ells uns canvis remarcables.

A la vista ja del Xalet d'Ull de Ter, emprenem el descens per entre rocam quasi vertical, baixant en ziga-zaga entre el rodolant rocam.

Arribem al peu del fort rampant del Coll de la Marrana. Travessem les tarteres clapejades, guiats per grosses pedres posades de punta, que fan el servei de fites marcant el camí, ja que aquest s'esborra entre el nombrós pedregam que també es troba

• Xalet-Refugi d'Ull de Ter.

marcat per clapes rojes, marques totes elles visibles, gràcies al «Centre Excursionista de Catalunya».

Amb aquestes condicions arribem a Ull de Ter; abans, però, al peu del Macís del Puig de Bastiments, el riu surt amb aigua molt bona, la temperatura de la qual no puja de 4°. El manantial és abundós i el camí gairebé ens porta al peu mateix del naixement.

La font pròpia del riu neix sota la gran tartera del Gegant, en quantitat abundosa.

Tots aquests indrets són voltats d'una desolació immensa; arreu es troben enderrocs, i més enderrocs, enmig de la soledat aterradora d'un misteri indefinit.

El panorama és grandios en extrem, un dels més grandiosos del nostre poètic Pireneu. El Gra de Fajol, el Coll de la Marrana, el Puig de Bastiments, el Clot de la Regalíssia, i més amunt les crestes de l'Esquena d'Ase i el Coll de la Geganta, tot es troba a la nostra vista.

Ja som al Xalet-Refugi d'Ull de Ter; fou construït pel «Centre Excursionista de Catalunya», l'any 1909, de caràcter adequat al lloc on està construït; els plànols i direcció són d'En Jeroni Martorell. Té capacitat per a 21 llits; consta de planta baixa i un pis, que en cas necessari, poden hostatjar-hi major quantitat de persones. Està al servei del públic el juliol, agost i part de setembre.

Aprop del Xalet, s'hi troba un edifici més modest, obert tot l'any, on s'hi troba sempre un bon jaç de palla. L'emplaçament d'aquesta vall és molt indicada per ésser un punt d'empar i repòs per a l'excursionista aficionat a córrer les grans altures, i en aquest lloc s'hi troba sempre un bon refugi...

Es troba a 2.325 metres d'altitud, i és un dels més bells refugis de muntanya, en tota la nostra comarca catalana.

* * *

Al proper número us parlaré d'una excursió al Puigmal.

J. NADAL I RIBAS.

Nota històrica

Any 1387, març, dia 8.—Trobant-se a Barcelona el rei En Joan I d'Aragó, concedeix a la vila d'Igualada, el Comú i Govern de consellers, i confirma a tots els seus habitants en els privilegis i exempcions atorgades per llurs avantpassats.

Entre estels, en escriptoris d'alba

ESTELS, medalletes d'or
que pengen del coll dels àngels;
les llueixen cada nit
i guarden en escriptoris d'alba.

Estels, medalletes d'or,
ai si pugessin les garses!
(Estels fugitius pels becs,
perseguits d'estels de llàgrimes,
com uns somnis que han fugit
i cerquen les enyorances...)

Guardeu, àngels, el meu cant,
entre estels, en escriptoris d'alba.

Estels, cants, medalles d'or,
ai si pugessin les garses!

JOSEP M.ª BOIX I SELVA.

(Del llibre de poemes «Angle»).

Renunciament

La branca té una rosa i un ocell;
i jo tinc el desig d'ambdues coses.

He avançat un pas
i ha volat l'ocell
amb la cançó penjada del seu bec
i dos sospirs fugint-li de les ales.

Després he collit la rosa per tu
i he deixat la branca despullada.

LLORENÇ COSTA I CANUDES.

(Del llibre «Rialles brunes»).

Una mica d'humor històric

Això era al barri d'una ciutat que sempre s'ha distingit per tenir amants de Clavé, els quals han conreat amb preferència els cants festius. Una vegada, farà cosa d'uns trenta anys, existien dues societats corals, l'una anomenada «El Moniato» i l'altra «La Pensada». Aquestes dues societats vivien en constant discòrdia, i un dia es prenien un cantaire que era un bon tenor, i un altre dia es furtaven un baix mútuament. Va arribar un punt, però, en què les coses es feren impossibles: la «Pensada» va furta el mestre al «Moniato», i llavors sí que fou cosa de parlamentar. Es feren consultes, s'entrevistaren els capdavaners d'una i altra societat... A l'últim s'acordà una franca reconciliació, i tal dit tal fet. Al cap de pocs dies se signà la pau i llogaren conjuntament, un local. Per tal de no ferir susceptibilitats, varen convenir a posar un rètol als vidres de la porta, pintat de mà mestre, que deia textualment:

*Unión de una
Pensada y Moniato*

Heus-en ací un altre:

*Sebendecon
Ego*

Aquest, que no deixa de tenir la seva gràcia, figurava a una tenda en la qual hom negociava amb conills.

Un altre d'una botiga de sabons i olis:

*Jabón para lavar
La ropa se vende aquí*

Té enginy, no?

Després d'una vaga que va haver-hi de barbers, vingueren raons sobre si s'afaitaria o no s'afaitaria els dies de festa. L'acord fou que els diumenges no s'afaitaria; i no faltà tot seguit un barber amb el consegüent rètol:

*Hoy, Domingo
no se afeita*

Sense comentaris. Això és absolutament històric.

L a S a r d a n a

UN dia Maragall cantava la sardana amb un to de veu excels, no igualat, ni menys superat, fins a la data. Allò que Maragall cantava en la famosa poesia, avui podem dir que ja és quasi una realitat. Els poetes són uns visionaris, uns visionaris que encerten les coses. I avui és tot el poble que es dóna les mans, tot el poble és una magnífica anella, una magnífica garlanda que lliga d'un cap de terra a l'altre, germanívolament...

En una molt curiosa i antiquíssima pintura trobada, que representa una dansa grega, a primer cop d'ull tothom diria que és com la nostra sardana. Davant d'aquest cas, un hom es pregunta:—«Doncs, la sardana és una dansa importada?» Tot seguit sembla que podem respondre que la sardana, prò-

piament la sardana tal com és, és una dansa ben nostra. Primitivament pogué ésser una dansa que s'assemblava a altres danses d'altres pobles..., com també pogué derivar-se d'una dansa nascuda a la nostra terra.

La forma de rodona en la dansa no és pas una forma pròpia exclusiva de cap país: en cada país pot haver sorgit d'una manera espontània, car sembla que, espontàniament, en voler dansar, hom tendeix tot seguit a fer rotllana. I així no sols en els grecs, sinó en molts d'altres pobles de l'antiguitat trobem aquesta forma general de dansa fent rodona, i per això hi ha tantes menes de dansa en forma de rodona.

Podem considerar, doncs, la sardana com una dansa específicament nostra, portadora del nostre esperit. Ella és alegre, enjogassada, al mateix temps severa i majestuosa. Els nostres músics n'han fet, darrerament, una florida exuberant. Començant per Pep Ventura fins al jove Toldrà—i això no vol dir que oblidem tants d'altres noms il·lustres—, la producció de música per sardanes és verament esponentosa i excel·leixen entre elles veritables obres mestres.

AFORISMES I PROVERBIS

Qui compra i no paga,
guanya renys i mala fama.

Si cada nit té el seu dia,
cada pena sa alegria.

Atipa més la bona gana
que el bon menjar.

Quan no n'hi ha al càntir,
no en raja pel broc.

La primera informació
no la creu el bon baró.

FOLKLORE AFORÍSTIC

DE DIFERENTS MENJARS

Per a ser taula gustosa,
un poquet de cada cosa.

No menjant sinó d'un plat,
tindràs bon ventrell, Bernat.

La taula i el bon marit,
en la cara es porta escrit.

L'home que menja massa,
té el cap de carabassa.

Gallina vella, fa bon caldo.

Més val el suc que les tallades.

Afarta'm bé i diga'm lladre.

Afarta'm bé i diga'm moro.

Si t'apartes del moltó,
fugiràs de la raó.

Qui s'aparta del moltó,
s'aparta de la raó.

El peixet fa ser blanquet.

A carn dura,
dent aguda.

Carn sense os,
és pel ric i poderós.

Carn de pit,
carn de poc profit.

Criada i gall, un any.

Amb bons talls, es fa bona olla.

L'anyell sagnant,
i el porc cremant.

Mata més gent la taula que la guerra.

Gratar i menjar,
tot és començar.

El que no es paga amb diners, es paga amb dinades.

La taula i la guerra,
assolen la terra.

Menjar poc, i pair bé.

Menjar molt i pair bé,
és cosa que no pot sê.

Quan estiguis convidat,
menja sols l'acostumat.

Nota històrica

Any 1855, març, dia 18.—Als 77 anys i en la seva casa nadiua, mor en la vila d'Igualada, el tinent coronel de l'exèrcit, N'Antoni Franch i Estalella, hèroe de la memorable jornada del Bruc, on es féu evident que no eren invencibles aquelles hosts napoleòniques que en mal hora vingueren a Espanya. Aquest benemèrit igualadí és reputat el *primer* *cabdill català de la guerra de la Independència*.

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA
